

Хмелевська Н. В.

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права
та процесу Хмельницького університету
управління та права імені Леоніда Юзькова,
адвокат

ORCID ID: 0000-0002-4492-4868

DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2021.1-2/89-98>

УДК 343.140.02

ДОСВІД ПОБУДОВИ ЮВЕНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ КАНАДИ ТА ЙОГО РОЛЬ ДЛЯ УКРАЇНИ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню досвіду побудови ювенальної юстиції Канади та аналізу його ролі для становлення ювенальної юстиції в Україні. Сьогодні наша держава активно будує систему ювенальної юстиції та запозичує досвід держав, які протягом багатьох десятиліть формують правосуддя дружнє до дитини і це дуже знадобиться українській системі. Вивчення кращих світових практик зробить можливим покращити власну систему, а Канада є однією з держав, де створена дієва ювенальна юстиція.

Таким чином, **метою** статті є аналіз історії становлення ювенальної юстиції Канади та його роль для України.

У статті зроблені висновки про те, що ювенальна юстиція Канади має багаторічний досвід, протягом якого були апробовані норми, які найкраще працюють у сфері ювенальної юстиції. У Канаді відсутній «каральний» підхід до неповнолітніх, які вчинили кримінальні правопорушення. Така система знайшла свій прояв і в Україні та продовжує розвиватись. Значна увага в Канаді приділяється попередженню вчинення кримінальних правопорушень неповнолітніми, що допомагає знизити рівень злочинності. В Україні теж приділяють цьому увагу, однак не на достатньому рівні, тому цей аспект потребує додаткового врегулювання шляхом розроблення дієвих механізмів попередження злочинності серед неповнолітніх. Канадський досвід показує, що необхідно також звертати увагу не лише на неповнолітнього правопорушника, але й на потерпілих та свідків, які є учасниками кримінального провадження. В Україні приділяється недостатня увага цьому питанню, однак розвиток в цій сфері є необхідним для відновного правосуддя.

Ключові слова: ювенальна юстиція, неповнолітні, відновне правосуддя, історія розвитку ювенальної юстиції, правосуддя дружнє до дитини.

Постановка проблеми. Ювенальна юстиція є пріоритетним напрямом розвитку кожної держави. В Україні зараз активно розвивається ювенальна юстиція і вивчення досвіду більш досвідчених країн може стати для нас цінним прикладом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Деякі українські науковці звертаються до зарубіжного досвіду у сфері ювенальної юстиції. Зокрема, Т.І. Дмитришина у науковій статті досліджує досвід зарубіжних країн у побудові ювенальної юстиції¹, а Ю.В. Василен-

¹ Т. Дмитришина Ювенальна юстиція: міжнародний досвід та перспективи його впровадження в Україні (2021) 1 Підприємництво, господарство і право <<http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/1/38.pdf>> дата

ко зробив порівняльно-правовий аналіз ювенальної пробації Канади та України¹. Зарубіжні науковці Ніколас Бала та Джуліан В. Робертс описують у своїй науковій праці історію становлення ювенальної юстиції в Канаді². Також питанню ювенальної юстиції приділяли свою увагу такі вітчизняні науковці В.Б. Авер'янов, Ю.В. Василенко, О.І. Вінгловська, І.П. Голосніченко, Т.І. Дмитришина, Н.М. Крестовська, М.А. Погорецький, О.В. Процюк, В.М. Тернавська. Однак в цій сфері залишаються проблеми, які потребують вирішення.

Метою статті є аналіз історичного досвіду побудови ювенальної юстиції в Канаді та його роль для України.

Виклад основного матеріалу дослідження та його основні результати. Проблеми впровадження: міжнародного досвіду ювенальної юстиції в Україні та його перспективи тісно пов'язані з вирішенням проблем кримінальних процесуальних правовідносин³, процесуальних функцій⁴, кримінальних процесуальних гарантій⁵, процесуальної форми⁶, процесуального механізму захисту прав особи у кримінальному процесі⁷.

Аналізуючи досвід Канади, можна виділити два періоди в розвитку ювенальної юстиції: дозаконний та законний. Дозаконним вважається період до появи закону про неповнолітніх правопорушників в 1908 році та відповідно законний період з 1908 року. У той час поведінка дітей, які перебували у кон-

флікті із законом вважалася похідною від їх батьків та сімей. Згодом обов'язкова шкільна освіта також стала розглядатися як основа позитивного розвитку та соціалізації дітей. Лише діти до семи років вважалися нездатними відрізнити добре від поганого, що означало настання кримінальної відповідальності з семирічного віку⁸. Прийнятий закон вказував, що неповнолітні повинні нести відмінну від дорослих кримінальну відповідальність та їх необхідно розглядати не як злочинців, а як осіб, які потребують допомоги та підтримки. Такий підхід був досить прогресивним у той час та закладав фундамент для дотримання найкращих інтересів дитини та відновного правосуддя.

Наступним кроком у становленні ювенальної юстиції Канади стало прийняття «Закону про більш швидкий суд і покарання неповнолітніх правопорушників» у 1857 році. Його загальна мета полягала в тому, щоб прискорити судовий процес для неповнолітніх правопорушників. Неповнолітній правопорушник у той час визначався як особа віком до 16 років, яка вчинила злочин, і покарання включало або ув'язнення у загальній в'язниці чи виправному будинку з каторжними роботами, чи без них на строк не більше 3 місяців, або штраф без обмеження волі, який не повинен був перевищувати 5 фунтів. Крім того, обвинуваченого можна було зобов'язати повернути будь-яке вкрадене майно або виплатити еквівалентну компенса-

звернення 13.05.2021.

¹ Василенко Ю. Ювенальна пробація за законодавством України та Канади (порівняльно-правовий аспект) (2020) 44 *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету* <<http://www.vestnikpravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc44/26.pdf>> дата звернення 13.05.2021.

² International handbook of juvenile justice. Nicholas Bala and Julian V. Roberts Canada's Juvenile Justice System: Promoting Community-Based Responses to Youth Crime 37–65.

³ М.А. Погорецький, Кримінально-процесуальні правовідносини: структура і система: монографія (Харків, Арсіс ЛТД 2002) 160.

⁴ М. Погорецький, Поняття, зміст та структура кримінального процесу: проблеми теорії та практики (2013) *Право України* 42–54.

⁵ М.А. Погорецький, Поняття кримінально-процесуальних гарантій (2014) 2 (10) *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія: Право* <<http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14pmakph.pdf>> дата звернення 21.05.2021.

⁶ М.А. Погорецький, Кримінально-процесуальна форма (2012) 2 *Вісник Запорізького юридичного інституту ДДУВС* 144–151.

⁷ М.А. Погорецький, Механізм забезпечення прав учасників кримінального процесу (2012) 4 *Вісник Запорізького юридичного інституту ДДУВС* 93–101.

⁸ Bala N, Young offenders law. Irwin Law, Concord (1997).

цію¹. Необхідно зазначити, що термін ув'язнення у 3 місяці був максимальним навіть за особливо тяжкі злочини, що означало перевагу відновного підходу над каральним ще на початку формування ювенальної юстиції в Канаді.

Квебек був першою провінцією Канади, яка додала в 1869 році нове положення про вироки, яке відображало новий акцент на виправленні через навчання. На додаток до 3 місяців ув'язнення, Квебек змінив своє законодавство, щоб скасувати каторжну працю, включивши обов'язковий 2–5-річний термін у сертифікованій виправній школі після відбуття покарання у в'язниці.

У першій половині 1900-х років Закон «Про неповнолітніх правопорушників» забезпечив правову основу для молоді, яка конфліктує із законом. Поступово правопорушення почали розглядати більше як індивідуальну хворобу, ніж як соціальну проблему. Таким чином, закон підкреслив «терапевтичне лікування», важливу роль шкіл і колоній, а також розширення ролі професійних працівників соціального контролю, таких як офіцери пробачії та соціальні працівники. Критика законодавства полягала в тому, що надто часто саме знедолені та бідні верстви населення притягувались до відповідальності². До 1960-х років виникло достатньо запитань і проблем, щоб вимагати перегляду законодавства. Згодом це невдоволення призвело до розробки та впровадження нового законодавства – Закону про молодих злочинців³.

Канадська хартія прав і свобод, введена в дію в 1982 році, забезпечила нову основу для тлумачення прав і обов'язків канадців. Серед інших свобод він гарантував низку законних прав, включаючи рівне ставлення перед законом, право на кваліфіковану правничу допомогу

та право не піддаватися жорсткому поводженню.

З 1984 року почав діяти новий Закон щодо неповнолітніх правопорушників. До цього часу сформувались основні принципи щодо неповнолітніх у кримінальному провадженні:

- неповнолітніх слід тримати окремо від дорослих правопорушників на всіх етапах процесу кримінального судочинства;

- замість ув'язнення неповнолітніх правопорушників необхідно направляти до сертифікованих шкіл, товариства допомоги дітям чи притулку для бездоглядних дітей, де вони проходили реабілітацію.

- судочинство мало бути максимальним неформальним⁴.

Для побудови досконалої ювенальної юстиції вказані вище принципи є важливими для України в умовах сьогодення.

Окрім того, були визначені деякі проблемні аспекти закону:

- юридичне представництво, як правило, непослідовно застосовувалось в різних юрисдикціях;

- існували гендерні упередження: підлітків жіночої статі, як правило, заарештовували за недосконало сформований злочин «статевої аморальності» і зазвичай ці дівчата походили з соціально незахищених верств населення. Питанням гендерної рівності серед неповнолітніх, які перебувають в конфлікті або в контакті з законом, в Україні взагалі не приділяють уваги.

- економічне упередження: діти середнього класу могли бути відпущені до батьків, тоді як діти іммігрантів і робітничого класу отримували більш суворе покарання⁵. В подальшому визначені недоліки намагались ліквідувати в канадській системі ювенальної юстиції.

¹ Gagnon D, History of the law for juvenile delinquents. Ministry of the solicitor general of Canada, government working (1984) 56.

² Shahid Alvi, Youth Criminal Justice Policy in Canada, SpringerBriefs in Criminology (2012).

³ Hylton JH, Get tough or get smart? Options for Canada's youth justice system in the twenty-first century (1994) 3 (36) *Canadian Journal of Criminology* 229–246.

⁴ West WG. Young offenders and the state: a Canadian perspective on delinquency (Butterworths, Toronto, Butterworth Legal Publishers, 1984) 269.

⁵ Bala N. Young offenders law. Irwin Law, Concord. Irwin Law (1997) 344.

Раніше між провінціями існували відмінності як щодо мінімального віку юрисдикції суду у справах неповнолітніх (від 7 до 14 років), так і щодо максимального віку (з юрисдикцією для дорослих від 16 до 18 років). Новий закон встановив єдиний вік від 12 до 18 років (на дату вчинення правопорушення), що відповідало вимогам в Хартії на належний судовий процес і рівне ставлення перед законом. Діти віком до 12 років, які чинили кримінальні правопорушення, могли направлятися до органів опіки та піклування, якщо існували сумніви щодо неналежного піклування батьків¹.

Також прийнятий закон регулював кожен етап процесу правосуддя щодо неповнолітніх, включаючи арешт і допит у поліції, перехід до альтернативного суду для неповнолітніх, доступ до адвоката, обмеження на розкриття інформації та процес винесення вироку.

Таким чином, Закон наголошував, що молода особа, яка перебуває в конфлікті із законом, є злочинцем (хоча й «особливим видом»). Багато консерваторів стверджували, що закон недостатньо жорсткий щодо молодих правопорушників, надаючи молоді «забагато» прав, не захищав суспільство від небезпечної молоді, а захищав анонімність молодих правопорушників². У 1995 році до закону були внесені значні поправки, головним чином у декларації принципів, які були направлені на захист суспільства. Крім того, покарання за вбивство було посилено, 16- та 17-річних можна було передати до суду для дорослих, а ті, хто звинувачений у незначних правопорушеннях, мали користуватися системою реабілітації на рівні громади.

Всупереч цим змінам, громадське занепокоєння, викликане постійним поширенням у засобах масової інформації «проблеми молодіжної злочинності», продовжувало спонукати федеральний

уряд до бажання внести зміни до існуючого закону або прийняти новий. На початку 1990-х Закон почав зазнавати ще сильнішої громадської та політичної критики. Хоча рівень вбивств неповнолітніми в Канаді був досить стабільним протягом останніх кількох десятиліть, і цей рівень був набагато нижчим, ніж у США, але в Канаді в 1990-х роках, коли консервативні політики, які вимагали від уряду «жорстоко поводитися» зі злочинністю серед молоді³. У той час було запроваджено політику «нульової толерантності», яка вимагала від шкільних чиновників повідомляти поліції про незначні конфлікти, які раніше вирішувалися неофіційно.

У документі під назвою «Стратегія відновлення молодіжної юстиції» (1999) федеральний уряд окреслив три недоліки закону, а саме:

- недостатня превентивна діяльність, щоб запобігти молоді вступати в злочинне життя;

- необхідність покращити спосіб роботи з неповнолітніми, які чиняють тяжкі та особливо тяжкі насильницькі злочини: не лише з точки зору вироків, але й щодо забезпечення цих неповнолітніх інтенсивною довгостроковою реабілітацією, яка відповідає їх інтересам та інтересам суспільства, допомагаючи виправити вчинені помилки;

- окрім того, закон було визнано дещо технічно та процедурно недосконалим. Тривалість часу між вчиненням правопорушення та винесенням вироку часто була надто великою.

Таким чином, в одній групі рекомендацій говорилося про те, що закон слід переглянути, щоб зробити процес розгляду більш ефективним і своєчасним, а посадовим особам кримінального правосуддя необхідно надати більше повноважень на власний розсуд⁴.

Ще одна важлива рекомендація була зосереджена на визнанні того, що ефек-

¹ Shahid Alvi. Youth Criminal Justice Policy in Canada. A Critical Introduction (2012) 88.

² Leschied AW, Gendreau P. Doing justice in Canada: YOA policies that can promote community safety (1994) 36 (3) *Can J Criminol* 291–303.

³ Shahid Alvi, Youth Criminal Justice Policy in Canada. A Critical Introduction (2012) 88.

⁴ International handbook of juvenile justice Nicholas. Bala and Julian V. Roberts Canada's Juvenile Justice

тивна боротьба зі злочинністю серед молоді вимагала усунення основних причин правопорушень. Стверджувалось, що це можна зробити через запобігання злочинності на рівні громади та через роботу з першопричинами. По суті, це була спроба підвищити ефективність і ще раз підкреслити потенціал альтернативних заходів, водночас зосередившись на нестачі соціальних та економічних ресурсів з якою стикається багато молоді.

У той період посилилась ідея про те, що суспільство має надіслати рішучий сигнал тим, хто вчиняє найнебезпечніші злочини і що неповнолітні мають нести серйозну відповідальність за свої вчинки. Таким чином передбачалося, що інші молоді люди будуть стримуватись від скоєння злочинів. Інше вираження цієї стратегії «стримування» можна знайти в пропозиції щодо публікації імен неповнолітніх правопорушників, які отримують покарання або які скоїли тяжкі злочини (тобто вбивство, замах на вбивство, ненавмисне вбивство, сексуальне насильство при обтяжуючих обставинах та інші злочини). М.П. Джек Рамзі з колишньої Партії реформ Канади запропонував Закон про внесення поправок до Закону про неповнолітніх правопорушників, рекомендувавши передати літніх правопорушників, які вчинили насильницькі злочини, до суду для дорослих, обмежити застосування альтернативних заходів, позначити деяких неповнолітніх правопорушників «небезпечними злочинцями», встановлення громадської безпеки домінуючим фактором у застосуванні закону щодо неповнолітніх правопорушників та скасування положень про конфіденційність. Пролунали також заклики до більшої участі громади¹.

Нове законодавство щодо неповнолітніх, яке набуло чинності в квітні 2003 року, стало поєднанням у законі ідеології боротьби зі злочинністю з піклуванням над неповнолітніми.

Тогочасний міністр юстиції Енн Маклеллан стверджувала, що нове законодавство наголошуватиме на превентивних заходах, водночас запевняючи канадців, що закон буде жорстким щодо серйозних неповнолітніх правопорушників. Складається враження, що у той час канадці шукали баланс між суворістю покарання та результативністю і це знайшло вияв у прийнятті нового закону. Закон став «розумним політичним компромісом», оскільки він «посилює» відповідальність за серйозні правопорушення, одночасно зменшуючи залежність від ув'язнення, тим самим нібито відновлюючи довіру суспільства до системи правосуддя для неповнолітніх. Перша частина була присвячена «альтернативним заходам», де, якщо правопорушення вважається незначним, неповнолітні заохочуються «визнати та відшкодувати шкоду, завдану потерпілій особі та суспільству, а також заохотити сім'ї та потерпілих брати участь у розробці та впровадженні відповідних заходів»².

Наступний розділ врегульовував позасудові санкції, базувався на тій самій ідеї, що й альтернативні заходи; виведення молоді від системи кримінального правосуддя є доцільним, коли скоєний злочин є незначним. Щоправда, у позасудовому порядку санкцій, на неповнолітніх складали протокол, який згодом міг бути врахований у наступних судових засіданнях.

Подальші розділи Закону викладали процедури щодо неповнолітніх, яким висунуто звинувачення та які повинні постати перед судом, а також положення про призначення покарання.

Необхідно погодитися з авторами, які вказували, що з одного боку, переслідування осіб через систему кримінального правосуддя може мати негативні наслідки, оскільки воно «посилює схильність молоді людини до вчинення правопо-

System: Promoting Community-Based Responses to Youth Crime 37–65.

¹ Shahid Alvi, *Youth Criminal Justice Policy in Canada. A Critical Introduction* (2012) 88.

² Bala N, Carrington PJ, Roberts JV, *Evaluating the youth criminal justice act after five years: a qualified success* (2009) 2 (51) *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice* 131–167.

рушень», а з іншого боку, притягнення неповнолітніх до кримінальної відповідальності матиме стримуючий вплив на молодих правопорушників, і прийняття ідеї, що покарання діє. Враховуючи, що ці дві цілі дещо суперечать, вони ілюструють одну із засад «все для всіх»¹. Дійсно, залишати без уваги вчинення неповнолітніми кримінальних правопорушень було б невірним шляхом.

Попри те, що закон чітко говорив про важливість довгострокового захисту суспільства від злочинності серед молоді, він також дуже чітко вказував про важливість реабілітації та, відповідно, обмеженого використання ув'язнення. Майже через десять років після введення Закону в дію були деякі вагомі докази того, що остання мета досягається. Між 2003 і 2008 роками кількість проваджень у судах для неповнолітніх зменшилася на 26%, що можна пояснити зменшенням кількості звинувачень, висунутих поліцією².

Позитивним положенням стала (розділ 29.1) заборона суддям тримати неповнолітнього під вартою до винесення вироку³.

Також існували певні ознаки того, що судді виносили вирoki, які більш пропорційні характеру злочину та ступеню відповідальності правопорушників за цей злочин⁴.

На сьогодні в Канаді максимальна тривалість покарання для неповнолітніх становить від двох до десяти років залежно від вчиненого злочину та виду призначеного покарання. Відповідно до Закону, вирoki про позбавлення волі призначені насамперед для насильницьких злочинців і серйозних рецидивістів.

Закон встановлює конкретну мету та набір принципів, якими керуються судді під час прийняття вироку щодо

неповнолітніх. Метою вироків для неповнолітніх є притягнення молодих людей до відповідальності шляхом застосування санкцій, які мають для них значні наслідки та сприяють їх реабілітації та реінтеграції в суспільство, тим самим сприяючи довгостроковому захисту суспільства.

Ключовий принцип призначення покарання неповнолітнім полягає у тому, що покарання має бути пропорційним тяжкості правопорушення та ступеню відповідальності молодого людини. Іншими словами, вирок має відповідати тяжкості злочину та враховувати зрілість молодого особи та умови, за яких було скоєно злочин.

Закон також вимагає, щоб пропорційне покарання було найменш обмежувальною альтернативою, здатною досягти мети покарання, і варіантом який, швидше за все, реабілітує та реінтегрує молоду людину. Це повинно сприяти розвитку почуття відповідальності в молодій людині, а також визнання заподіяної шкоди. Вирок може також включати цілі викриття злочинної поведінки та утримання молодого особи від вчинення подальших злочинів.

Нарешті, вирішуючи питання про те, чи засудити молоду особу до відбування певного періоду в колонії для неповнолітніх, суддя повинен був спочатку розглянути всі доступні варіанти, окрім опіки, які є розумними за даних обставин.

Надзвичайно важливу проблему у своєму дослідженні окреслюють Дж. Латімер та Н. Десджардінс, які вказують, що жодне обговорення неповнолітніх правопорушників не було б повним без розгляду питання потерпілих від злочинів, які скоїли неповнолітні. Останні тенденції в громадській думці свідчать про те, що багато хто незадово-

¹ Barber J, Doob AN, An analysis of public support for severity and proportionality in the sentencing of youthful offenders. (2004) 46(3) *Can J Criminol Crim Justice* 327–328.

² Tustin L, Lutes R. A guide to the Youth Criminal Justice Act-2008/09 edition. Lexis Nexis Canada Inc, Markham. 2008.

³ Bala N, Carrington PJ, Roberts JV, Evaluating the youth criminal justice act after five years: a qualified success (2009) 2 (51) *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice* 131–167.

⁴ Pulis JE, Sprott JB, Probation sentences and proportionality under the young offenders act and the youth criminal justice act (2005) 4 (47) *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice* 709–723.

лений очевидною недостатньою увагою до ролі та досвіду потерпілих від кримінальних правопорушень¹.

Були висловлені думки, що законодавство про неповнолітніх правопорушників мало піклується про потерпілих, які не отримують достатньої уваги у кримінальному провадженні і враховуючи це ще в 1995 році до Закону були внесені поправки, які дозволяли судам отримувати заяви про вплив на потерпілих. Проблема недостатньої уваги потерпілим існує сьогодні в Україні².

Відповідно до звіту про потерпілих від кримінальних правопорушень, які скоїли неповнолітні у 2008 році, більшість жертв насильницьких злочинів серед молоді в Канаді були молоді люди, і в більшості випадків знайомі, члени сім'ї чи друзі. Найменшу частину злочинців становили незнайомці³.

Як вказували ряд науковців, одним із парадоксів канадського кримінального правосуддя для неповнолітніх є те, що Закон про кримінальне правосуддя для неповнолітніх дійсно містить стратегії, які могли б, за умови послідовного та належного впровадження, зменшити вплив злочинності на потерпілих і правопорушників, їхні родини та суспільство. Однак закон не може врегулювати первинні причини злочинної поведінки, що передували арешту⁴.

Боротьба з тенденцією розглядати злочин як індивідуальне діяння, відокремлене від соціального середовища, продовжує залишатися одним із центральних завдань, з якими зіштовхуються науковці. Більшість покладають відповідальність за злочини прямо на плечі неповнолітніх правопорушників.

Дві найважливіші речі, які можна зробити, щоб створити кращий досвід для дітей зараз і в майбутньому, це запровадити національно фінансовану систему догляду за дітьми в Канаді та заохотити роботодавців допомагати своїм працівникам узгодити конкуруючі робочі та сімейні обов'язки. Таке положення щодо превентивної діяльності держави щодо злочинності серед молоді є важливим і для України.

Підсумовуючи, можна зробити висновки, що Канада пройшла довгий шлях становлення ювенальної юстиції та має потужний досвід. Це дало можливість ділитись їй своїм досвідом з іншими країнами. Так, в Україні був реалізований проєкт «Реформування ювенальної юстиції в Україні» протягом 2010–2017 років за підтримки Канадського уряду. Проєкт надавав технічну підтримку Україні у розбудові системи ювенальної юстиції та мав на меті зменшити злочинність серед неповнолітніх та захистити права дітей⁵.

На основі реалізації вищезазначеного проєкту Кабінет Міністрів України затвердив Національну стратегію реформування системи юстиції щодо неповнолітніх, яка передбачала розвиток ефективної системи попередження злочинів серед дітей та підлітків. Основою стратегії став превентивний підхід – заходи з підтримки неповнолітніх у вирішенні тих проблем, які провокують до вчинення кримінальних правопорушень, які є більш дієвим, ніж наявна система покарань.

Прогалинами «старої» системи, які було ідентифіковано у процесі підготовки Стратегії стали: низький рівень

¹ Latimer J, Desjardins N. The 2008 national justice survey: tackling crime and public confidence. Department of Justice, (Canada 2008).

² М А Погорєцький, Д Б Сергєєва, Проблемні питання реалізації процесуального статусу потерпілого у кримінальному провадженні (2017) 46 (2) *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право* 118–123.

³ Child and youth victims of police-reported violent crime, (2008) 23 Canadian Centre for Justice Statistics <<https://www150.statcan.gc.ca/n1/pub/85f0033m/85f0033m2010023-eng.pdf>> accessed 20.05.2021.

⁴ Bala, N., Hornick, J.P., Snyder, H.N., & Paetsch, J.J. (Eds.) *Juvenile Justice Systems: An International Comparison of Problems and Solutions*. Toronto, ON: Thompson Educational Publishing (2002).

⁵ Реформування ювенальної юстиції в Україні <<https://minjust.gov.ua/index.php/news/ministry/31-bereznya-v-ukraini-startue-ukrainsko-kanadskiy-uryadoviy-proekt-po-stvorennnyu-sistemi-pidlitkovoi-yustitsii-11847>> дата звернення 20.05.2021.

застосування превентивних заходів; фокусування на системі покарань, яка передбачає тривалу ізоляцію особи не засвідчив свої ефективності (*навіть зараз Україна знаходиться лише на шляху переходу від каральної до відновної системи правосуддя – курсив наш: Н. В.*); відсутність дієвого механізму попередження повторних злочинів; відсутність спеціалізації суддів, слідчих, прокурорів, адвокатів у сфері саме ювенальної юстиції. Незважаючи на те, що зараз в Україні є ювенальні судді та прокурори, проте вони працюють не тільки над цими провадженнями, а й зі звичайними. Така ситуація не дає змоги сконцентруватись лише на кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх, постійно підвищувати свою кваліфікацію у цьому напрямі та покращувати правосуддя, дружнє до дитини.

Завдяки впровадженню Стратегії за провадженні механізми міжвідомчої координації дій для здійснення профілактики правопорушень шляхом залучення до її проведення організацій громадянського суспільства, вдосконалена робота фахівців з соціально роботи та інших спеціалістів, розширений спектр можливостей застосування до неповнолітніх покарань, не пов'язаних з їх ізоляцією, внесені зміни Кодексу України про адміністративні правопорушення¹.

Висновки. Проведений аналіз досвіду становлення ювенальної юстиції Канади дає змогу виокремити ряд позитивних моментів, які стали корисними і для України:

1. Ювенальна юстиція Канади має багаторічний досвід, протягом якого були апробовані норми, які найкраще працюють у сфері ювенальної юстиції.

2. У Канаді не застосовується «каральний» підхід до неповнолітніх, основу становить «відновний». Відновне правосуддя знайшло свій прояв і в Україні.

3. Значна увага в Канаді приділяється попередженню вчинення кримінальних правопорушень неповнолітніми, що допомагає знизити рівень злочинності. В Україні теж приділяють цьому увагу, однак не на достатньому рівні, тому цей аспект потребує додаткового врегулювання шляхом розроблення дієвих механізмів попередження злочинності серед неповнолітніх.

4. Канадський досвід показує, що необхідно також звертати увагу не лише на неповнолітнього правопорушника, але й на потерпілих та свідків, які є учасниками кримінального провадження. В Україні приділяється недостатня увага цьому питанню, однак розвиток в цій сфері є необхідним для відновного правосуддя.

REFERENCES

LIST OF LEGAL DOCUMENTS

LEGISLATION

1. Child and youth victims of police-reported violent crime (2008) 23 Canadian Centre for Justice Statistics <<https://www150.statcan.gc.ca/n1/pub/85f0033m/85f0033m2010023-eng.pdf>> accessed 20.05.2021.

BIBLIOGRAPHY

AUTHORED BOOKS

2. Nicholas Bala and Julian V. Roberts, *International handbook of juvenile justice*. Canada's Juvenile Justice System: Promoting Community-Based Responses to Youth Crime 37–65.
3. Pohoretskyi MA, *Kryminalno-protsesualni pravovidnosyny: struktura i systema* [Criminal procedural legal relations: structure and system: monograph] (Kharkiv, Arsis LTD 2002) 160 [in Ukrainian].
4. Shahid Alvi, *Youth Criminal Justice Policy in Canada. A Critical Introduction* (2012) 88.

¹ Стратегія реформування правосуддя для дітей (2018) <<https://www.prostir.ua/?news=zatverdzheno-stratehiyu-reformuvannya-pravosuddya-dlya-ditej>> дата звернення 20.05.2021.

ARTICLES

5. Bala N, Carrington P, Roberts J, Evaluating the youth criminal justice act after five years: a qualified success (2009) 2 (51) *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice* 131–167.
6. Bala N, Young offenders law (1997) *Irwin Law* 344.
7. Bala N, Hornick J P, Snyder H N, Paetsch J J. (Eds.) (2002) *Juvenile Justice Systems: An International Comparison of Problems and Solutions*. Toronto, ON: Thompson Educational Publishing.
8. Barber J, Doob A, An analysis of public support for severity and proportionality in the sentencing of youthful offenders (2004) 46(3) *Criminol Crime Justice* 327–328.
9. Dmytryshyna T, Yuvenalna yustytisia: mizhnarodnyi dosvid ta perspektyvy yoho vprovadzhennia v Ukraini [Juvenile justice: international experience and prospects for its implementation in Ukraine] (2021) 1 *Pidpriemnytstvo, gospodarstvo i pravo* <<http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/1/38.pdf>> data zvernennia 13.05.2021 [in Ukrainian].
10. Gagnon D, History of the law for juvenile delinquents (1984) *Ministry of the solicitor general of Canada, government working paper* 56.
11. Hylton J H, Get tough or get smart? Options for Canada's youth justice system in the twenty-first century (1994) 3 (36) *Canadian Journal of Criminology* 229–246.
12. Latimer J, Desjardins N, The 2008 national justice survey: tackling crime and public confidence. *Department of Justice* (Canada. 2008).
13. Leschied AW, Gendreau P, Doing justice in Canada: YOA policies that can promote community safety. (1994) 3 (36) *Canadian Journal of Criminology* 291–303.
14. Pohoretskyi M, Poniattia, zmist ta struktura kryminalnoho protsesu: problemy teorii ta praktyky [The concept, content and structure of the criminal process: problems of theory and practice] (2013) *Pravo Ukrainy* 42–54 [in Ukrainian].
15. Pohoretskyi M A, Poniattia kryminalno-protseusualnykh harantii [The concept of criminal procedural guarantees] (2014) 2 (10) *Chasopys Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*. Seriia: Pravo <<http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14pmakph.pdf>> data zvernennia: 21.05.2021 [in Ukrainian].
16. Pohoretskyi M A, Kryminalno-protseusualna forma [Criminal procedural form] (2012) 2 *Visnyk Zaporizkoho yurydychnoho instytutu DDUVS* 144–151 [in Ukrainian].
17. Pohoretskyi M A, Mekhanizm zabezpechennia prav uchashnykiv kryminalnoho protsesu [The mechanism for ensuring the rights of participants in the criminal process] (2012) 4 *Visnyk Zaporizkoho yurydychnoho instytutu DDUVS* 93–101 [in Ukrainian].
18. Pohoretskyi M A, Serhieieva D B, Problemni pytannia realizatsii protseusualnoho statusu poterpiloho u kryminalnomu provadzhenni [Problematic issues of implementation of the procedural status of the victim in criminal proceedings] (2017) 46 (2) *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*. Seriia: Pravo 118–123 [in Ukrainian].
19. Pulis J E, Sprott J B, Probation sentences and proportionality under the young offenders act and the youth criminal justice act. (2005) 4 (47) *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice* 709–723.
20. Reformuvannia yuvenalnoi yustytisii v Ukraini [Reforming juvenile justice in Ukraine] <<https://minjust.gov.ua/index.php/news/ministry/31-berezhnya-v-ukraini-startue-ukrainsko-kanadskiy-uryadoviy-proekt-postvorennnyu-sistemi-pidlitkovoi-yustytisii-11847>> data zvernennia 20.05.2021 [in Ukrainian].
21. Stratehiia reformuvannia pravosuddia dlia ditei [Justice reform strategy for children] 2018 <<https://www.prostir.ua/?news=zatverdzheno-stratehiyu-reformuvannya-pravosuddya-dlya-ditej>> data zvernennia 20.05.2021 [in Ukrainian].
22. Tustin L, Lutes R, A guide to the Youth Criminal Justice Act-2008/09 edition. Lexis Nexis Canada Inc. Markham (2008).
23. Vasylenko Yu. Yuvenalna probatsiia za zakonodavstvom Ukrainy ta Kanady (porivnialno-pravovyi aspekt) [Juvenile probation under the legislation of Ukraine and Canada (comparative legal aspect)] (2020) 4 *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*. Ser.: Yurysprudentsiia <<http://www.vestnikpravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc44/26.pdf>> data zvernennia 13.05.2021 [in Ukrainian].
24. West W G, Young offenders and the state: a Canadian perspective on delinquency. Butterworths, Toronto (1984) *Butterworth Legal Publishers* 269.

Khmelevska N. V.

Ph.D in Law,

*Associate Professor of the Department
of Criminal Law and Procedure*

Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University

of Management and Law,

lawyer

ORCID ID: 0000-0002-4492-4868

DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2021.1-2/89-98>

THE EXPERIENCE OF BUILDING JUVENILE JUSTICE IN CANADA AND IT'S ROLE FOR UKRAINE

Abstract. *The article is devoted to researching the experience of building juvenile justice in Canada and analyzing it's role in the development of juvenile justice in Ukraine. Today, our state is actively building a system of juvenile justice and borrowing the experience of states that have been creating child-friendly justice for many decades, and the Ukrainian system will need it very much. Studying the best world practices will make it possible to improve one's own system, and Canada is one of the countries that has created effective juvenile justice.*

Thus, the purpose of the article is to analyze the history of the formation of juvenile justice in Canada and its role for Ukraine.

The article concludes that Canada's juvenile justice system has many years of experience, during which norms that work best in the field of juvenile justice have been tested. In Canada, there is no «punitive» approach to juvenile offenders. Such a system found its manifestation in Ukraine and continues to develop. In Canada, significant attention is paid to the prevention of juvenile delinquency, which helps to reduce the crime rate. Ukraine also pays attention to this, but not at a sufficient level, so this aspect needs additional regulation by developing effective mechanisms for the prevention of crime among minors. The Canadian experience shows that it is necessary to pay attention not only to the juvenile offender, but also to the victims and witnesses who are participants in criminal proceedings. In Ukraine, insufficient attention is paid to this issue, but development in this area is necessary for restorative justice.

Key words: *juvenile justice, juveniles, restorative justice, history of juvenile justice development, child-friendly justice.*